HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ורבנן א שנת חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת לאפוקי מדר' יהודה א) דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן קא משמע לן דלא ודמוסיפין מחול על קדש מנלן דתניא ג) 1 בחריש ובקציר תשבות ר"ע אומר אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר 2 שדך לא תזרע וגו' אלא ב חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית ג וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ר' ישמעאל אומר ג) מה חריש רשות אף קציר רשות ד יצא קציר העומר שהוא מצוה ורבי ישמעאל מוסיפין מחול על קדש מנ"ל נפקא ליה מדתניא ד) 3 ועניתם את נפשותיכם בתשעה יכול בתשעה תלמוד לומר בערב אי בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה הא כיצד ה מתחיל ומתענה מבעוד יום מלמד שמוסיפין מחול על קדש אין לי אלא בכניסתו ו ביציאתו מנין ת"ל מערב עד ערב אין לי אלא יוה"כ שבתות מנין ת"ל תשבתו ימים טובים מנין ת"ל שבתכם הא כיצד ° כל מקום שיש בו שבות מוסיפין מחול על קדש ור"ע האי ועניתם את נפשותיכם בתשעה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדפתי ה) דתני חייא בר רב מדפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין והלא בעשירי מתענין אלא לומר לך ז כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב

כאילו

ורבנן. דלא ילפי מוקדשתם שתתקדש מתחילתה ולא איצטריך היא למעוטי סופה דרשי ליה הכי שנת החמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת היובל שנת חמשים לסוף יובל שעבר ואחת למנין יובל הבא ואי אתה מונה שנת היובל הבא אלא משנה שלאחר היובל: **ולאפוקי מדר' יהודה דאמר.** במסכת נדרים שנת חמשים עולה לכאן ולכאן שנת היובל ושנה ראשונה לשמטה הבאה: **אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית.** דעל כרחך אע"ג דרישא דקרא בשבת קאי דכתיב ששת ימים תעבוד סיפיה אשביעית קאי דאי אשבת חריש וקציר הוא דאסור שאר מלאכות מי שרו: **חריש של ערב שביעית.** שלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חריש שיועיל לשביעית: **וקציר של שביעית.** כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית ° אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית: **ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות כו'.** ולא דבר הכתוב אלא לענין שבת כדכתיב ביה וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות בא ללמדך מה חריש אין לך חריש של מצוה ואפילו לזרוע לצורך עומר ושתי הלחם שהרי אם מצא חרוש אינו חורש ואני אוסרו לך בשבת אף קציר שאני אוסר לך בשל רשות אני אוסר לך: **יצא קציר העומר שהוא מצוה.** שאפי' מצא קצור מצוה לקצור ויש לך ללמוד מכאן שדוחה את השבת: **עד ערב.** לילה הוא ועד בכלל: **כל האוכל ושותה כו'.** דהכי קאמר קרא ועניתם בתשעה אכילת תשעה אני קורא עינוי וכיון דאכילתו עינוי חשיבא כל דמפיש באכילה ושתייה טפי עדיף דהא מדקאמר בערב על כרחך לא מקפיד אעינוי דתשעה וכי קרי עינוי בתשעה אכילה ושתיה דידיה קרי עינוי:

יובל

ואי אתה מונה שנת החמשים אחת. בלא וי"ו גרס דאין שנת חמשים ראשונה לשביעית הבאה: **ולאפוקי מדר"י.** אומר ר"י אפ"ה הלכה כרבי יהודה דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן מדאמרינן בפרק קמא דע"ז (דף ט: ושם) בשמעתא דתנא דבי אליהו גבי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע קאי נשקול מכל מאה תרתי ושדי אפרטי וכל הסוגיא כדבריו ועוד דסתם מתניתין דהכא אוקמא כרבי ישמעאל דפליג ארבנן דפליגי על רבי יהודה ועוד דלר' ישמעאל מקדשין חדשים ואנן קי"ל בכוליה הש"ס שמקדשין חדשים ור' יוסי נמוקו עמו קאי כרבי ישמעאל בפ"ק [דקדושין] (דף מ:) דאית ליה דיובל בתחילתו משמט ובערכין בסוף [המקדיש שדהו] (דף כח:) מוכח דמאן דאית ליה מתחילתו משמט סבר לה כרבי ישמעאל דאמר מר"ה חיילא יובל [אבל לא נראה דהא אומר התלמוד הכא ובפ' ו) (אין נערכין) (ערכין דף יב ושם) לאפוקי מדרבי יהודה] ומיהו אין ראיה גמורה מהא דקאמר הכא ובערכין לאפוקי מדרבי יהודה דאשכחן בפרק המגרש (גיטין דף פה:) אתקין רבא בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אע"ג דרבא גופיה פסק כוותיה בי"ש נוחלין (ב"ב דף קלו.) וכן בפ"ק דכתובות (דף י.) לאפוקי דרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא וקיימא לן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו והיא משנה בפרק בתרא דכתובות (דף קי:) ז): **שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע.** תימה הא איצטריך למאן דאמר בריש מועד קטן (דף ג.) (א) דחורש בשביעית לא לקי דקאמר מכדי זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא למימר דהני תולדות מחייב אאחרנייתא לא מחייב אלמא אפי' תולדות דכתיבי אבות דידהו לא מחייב אלא אהנך דכתיבי בהדיא וא"כ צריך לכתוב חרישה לאשמועינן דאסירא וי"ל דעיקר דיוקא מקציר ומדקצירה לתוספת חרישה נמי לתוספת ח): **וקציר של שביעית.** פי' הריב"א בקציר ספיחים שהביאו שליש בשביעית דאי דנזרע ביד בשביעית מלא תזרע נפקא ואכתי קשיא דהאי נמי מהן לא נזרע נפקא לן בפרק מקום שנהגו (פסחים ד' נא: ושם) לפי' ר"ת דאסר ספיחים אפילו קודם ביעור כדין נזרע ביד ואף באכילה תרי קראי בספיחים למה לי ולפירוש רש"י דהתם ניחא וי"ל דספיחים לא אזלינן בתר הבאת שליש וכי אסרינן ספיחין מהן לא נזרע היינו דנלקטין בשביעית קמ"ל בחריש ובקציר ואי מהכא לא הייתי אוסר לאכילה אלא לסחורה קמ"ל הן לא נזרע: **וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.** דוקא כי אורחיה אסור לקצור אבל ע"י שינוי מותר אפילו בשביעית כדאיתא בת"כ דדריש ואת ענבי נזירך לא תבצור כדרך בוצרין מכאן אמרו תאנה של שביעית אין קוצין אותה ט) במוקצה אבל קוצה אותה בחרבה וה"נ תנן בפ"ח דשביעית (משנה ו) והא דתניא בתורת כהנים מן המשומר אי אתה בוצר ° אבל אתה בוצר מן המופקר מופקר נמי כדרך בצירה אסור וע"י שינוי שלא כדרך בצירה מופקר שרי ומשומר אפילו שלא כדרך בצירה נמי אסור ושומרי ספיחים בשביעית דפרק הבית והעליה (ב"מ דף קיח.) שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן משום עומר ושתי הלחם א"כ אסור כיון דמשומר ואמאי לא אמרינן מן המותר לישראל י"ל דלא היה שמירה ממש דלא היו צריכים לשומרה מבני אדם דמאליהן היו פורשין כשהיו יודעין שהן לצורך עומר ולא היו שומרין אותן אלא מבהמה וחיה ועוף: **ורבי ישמעאל מוסיפין מחול על הקודש מנא ליה.** תימה לר"ת הא אמרינן פ"ק דמועד קטן (דף ד.) (ב) הלכתא לרבי ישמעאל קראי לר"ע דעשר נטיעות הלכה למשה מסיני וכיון דהלכתא למשרי ילדה ממילא זקנה אסורה ותירץ ר"ת דהכא מיבעי ליה בתוספת של אחר שביעית מנא ליה ובחנם דחק דכיון דשביעית גופה מהלכה לא ילפינן מינה שבת ויוה"כ וי"ט דאין י) דנין ק"ו מהלכה והשתא לר' ישמעאל איצטריך קרא משום שבת וי"ט ואיצטריך הלכתא למשרי ילדה והא דלא משני הכי במו"ק כ) לר"ע דאיצטריך קרא ללמד על שבת וי"ט ויוה"כ משום דמהלכה לא ילפי' דא"כ לא הוי ליה למכתב קראי גבי שביעית כיון דלשביעית גופיה לא צריך אלא ללמד על אחריני: **כל מקום שנאמר שבות.** ואתא לרבות שביעית: **ורבי עקיבא האי ועניתם מאי עביד ליה.** דר"ע הוה יליף כולהו משביעית שבת וי"ט ויוה"כ דכולהו מודו דתוספת יוה"כ דאורייתא כדאמרינן בפרק שואל (שבת דף קמח:) ובפרק המביא (ביצה דף ל.) וק"ק דבפ' מקום שנהגו (פסחים דף נד: ושם) בעי למימר דהא דיוה"כ ספקו אסור בבין השמשות שלו איירי ואמאי הא אפילו ודאי יום סמוך לחשיכה אסור בכניסתו או ודאי לילה סמוך ליום ביציאתו משום תוספת וכמו כן קשיא בפרק במה מדליקין (שבת דף לד.) דתנן ספק חשכה אין מדליקין ושמא משום דסגי בתוספת משהו נקיט הכי ועוד דרבן גמליאל דפרק קמא דמו"ק (דף ג:) לית ליה תוספת כלל דקאמר התם נמנו על שני פרקים הללו והתירום כלומר פסח ועצרת ומפרש בירושלמי בריש מסכת שביעית בשעה שהתירו למקרא סמכו ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך מה ערב שבת בראשית אתה מותר לעשות עד שתשקע החמה אף כל ערב ל) (שבת) אתה מותר לעשות עד שתשקע החמה וטעם זה נמי איתא בריש מו"ק (ד' ד.) יליף שבת שבתון משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותר כו' אלא דלא קאי במסקנא הכי אלא דגמירי הלכתא בזמן שבהמ"ק קיים דומיא דניסוך המים ולפי אותה מסקנא יתכן לפרש הלכתא כר"ע וקראי לבזמן שאין ב"ה קיים ומיהו לרבי דאמר שביעית בזמן הזה דרבנן לא אפשר:

מסורת הש"ס

א) נדרים סא. ערכין יב: לג., ב) שביעית פ"א מ"ד מו"ק ג: מכות ח:, ג) [מנחות עב.], ד) יומא פא., ה) ברכות ח: פסחים סח: יומא פא:, ו) [נראה שצ"ל המוכר שדהו דף לג. וע"ש], ז) [וע"ע תוס' ע"ז ט: ד"ה מאן], ח) [וע"ע תוס' מ"ק ג: ד"ה שהרי], ט) גירסת רש"א במקצע, י) [אולי צ"ל כי היכי דאין], כ) [דף ג:], ל) [צ"ל שבתות שנים],

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שהרי כו' דחורש בשביעי' נ"ב פי' תולדה דחורש דהיינו משקה מים לזרעים כדאיתא התם להדיא בדף ג' לגבי חורש דאב מלאכה הוא דלקי עליה בשביעית דאבות אסר רחמנא ועיין בתוס' דף יב ע"ב ובמ"ש לשם: (ב) שם ד"ה ור' ישמעאל כו' פ"ק דמועד קטן דעשר נטיעות הלכה למשה מסיני והלכתא לר' ישמעאל קראי לר"ע וכיון דהלכתא:

◆

גליון הש"ס

גמ' כ"מ שיש בו שבות. ק"ל לרע"ק דלא דריש כן ויליף משביעית. הא מזה לא מצינן למילף רק דין תוספת לענין איסור מלאכה אבל לענין עינוי ביוה"כ מנ"ל דהא אין ללמוד עינוי ממלאכה במה מצינו דמה למלאכה דנוהג בשבתות וי"ט ולע"ג. וביותר ק' אפילו לענין מלאכה הא בשביעי' אינו אסור בתו' מדאורייי' רק חרישה וקצירה אבל לא נטיעה כמ"ש תוס' ד"ה ומותר לקיימן וא"כ ביוה"כ ושבת מנלן תוספת בשארי מלאכות וצ"ע: רש"י ד"ה וקציר וכו' אתה נוהג בה. עיין לקמן ד' יב ע"ב תד"ה מנהג: תוס' ד"ה וקציר של שביעית היוצא וכו' אבל אתה בוצר מן המופקר. עיין סוכה ד' לט ע"ב תוס' ד"ה בד"א:

◆

הגהות מהר"י לנדא

[א] בציוני עין משפט אות ז' חסר מיי' פ"ג מהלכות נדרים הלכה ט' ועי' בכ"מ שם:

◆

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"י מהל' שמיטין הלכה ז טור י"ד סי' שלא:

מה ב מיי' פ"ג מהל' שמיטה הל' א ופ"ד הל' ט:

מו ג מיי' פ"ד שם הל' יג:

מז ד מיי' פ"ז מהל' תמידין הלכה ו סמג עשין קלט:

מח ה מיי' פ"א מהל' שביתת עשור הל' ו סמג לאוין מה ועשין לב טוש"ע א"ח סי' תרח סעיף א [וסי' תרכד סעיף ב]:

ו [טוש"ע א"ח סימן רסא סעיף ב]:

מט ז [א] טוש"ע א"ח סימן תרד סעיף א:

◆

תורה אור השלם

1. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת: שמות לד כא
2. וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַייָ שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר: ויקרא כה ד
3. שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: ויקרא כג לב

◆

רבינו חננאל

ולאפוקי מדר' יהודה דאמר שנת החמשים עולה למנין היובל, ועולה למנין שני שבוע. כלומר זורעין ה' שנים, והיובל עולה למנין ששית, ומשמיטין השביעית. **ופשטינ'[ן]** דמוסיפין מחול על קודש, מהא דכתיב בחריש ובקציר תשבת, וא"ר עקיבא חריש של ערב שביעית שנכנס בשביעית וקציר של שביעית, כלומר הספיחין שצמחו בשביעית ולא הספיק לתלשן ונכנסו למוצאי שביעית שמשביתן א) בשנה השביעית. ור' ישמעאל אומר לא בא זה הכתוב אלא להקיש קציר לחריש ולאסור קציר של רשות כמו חריש של רשות, וממילא שמעינן כי קציר העומר שהוא מצוה מותר. אבל שמוסיפין מחול על הקודש מהא נפקא, מדתניא ועניתם את נפשותיכם בתשעה, יכול בתשעה, ת"ל בערב כול' עד [כל] מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקודש. ור' עקיבא האי ועניתם את נפשותיכם מיבעי ליה לכדתני חייה בר רב מדפתי תני כול'.

א) אולי צ"ל שמשביתין כמו קציר של שנה השביעית.

◆

מוסף רש"י

שנת חמישים עולה לכאן ולכאן. היא שנת יובל והיא שנת התחלת השמיטה הבאה ומנית לראש יובל הבא (ע"ז ט: ובעי"ז ערכין יב: ולג.). **אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית.** דעל כרחך בשביעית דשמיטה הכתוב מדבר, דאי כדכתיב דאיום השביעי קאי, מאי שנא חריש וקציר דנקט, אלא הכי קאמר שש ימים תעבוד ובשביעי תשבות והשנה שאתה עובד בהן בחריש ובקציר תשבות (מכות ח.). **אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית.** שלא יחרוש בששית חרישה המועלת לשביעית (שם). **וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.** שאם הביאה שליש בשביעית מאז היא ראויה ליקצר ואם קצרה בשמינית צריך לנהוג בה קדושת שביעית (שם) ללמדך שמוסיפין מחול על הקודש, וכך משמעו ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, ועבודת ששת הימים שהתרתי לך יש שנה שחריש וקציר אסור (שמות לד כא). **מה חריש רשות.** ובשבת קאי והכי נקט חריש וקציר לומר לך מה החריש שאני אוסר לך בשבת חריש רשות הוא, שאין לך חריש של מצוה, אף קציר איני אוסר לך אלא של

מוסף רש"י (המשך)

רשות, יצא קציר העומר (מכות שם). **כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב וכו'.** והכי קאמר קרא הכינו עצמכם בתשעה לתענית המחרת והרי הוא בעיני כעינוי היום (ברכות ח:) והכי משמע קרא ועניתם בתשעה, כלומר התקן עצמך בתשעה שתוכל להתענות בעשרה, ומדאפקיה קרא בלשון עינוי לומר לך הרי הוא כאילו מתענה בתשיעי (יומא פא.) ובפרק בתרא דיומא מוקמינן להא דרשא אליבא דמ"ד אין אדם מוזהר על תוספת עינוי להתחיל ולהתענות מבעוד יום, ואפילו למאן דאית ליה מוסיפין מחול על קודש, מקרא אחרינא נפקא ליה, מבחריש ובקציר תשבות, הלכך כי אתא האי בתשעה להכי אתא, והכי קאמר מה שאתם עושים בתשעה דהיינו אכילה ושתיה אני קורא עינוי (פסחים סח:).